

Till: Klimat- och näringslivsdepartementet

Diarienummer: KN2025/01529

kn.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar: Skyddet genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen

Från: Sveriges Allmänningsskogars Förbund

Sveriges Allmänningsskogars Förbund (Förbundet) företräder 21 besparings- och allmänningsskogar i Dalarna, respektive Norrbotten, vilka tillsammans äger mer än 670 000 hektar skog. Dessa skogar ägs i sin tur av ca. 35 000 delägare, varav många är boende i närområdet och verksamma inom jord- och skogsbruk. Besparings- och allmänningsskogarna utmärker sig genom sitt lågintensiva överhållningsskogsbruk som innebär att man avverkar senare än de flesta andra skogsägare. Denna form av förvaltning liknar de moderna ekologiska landskapsmodellerna och producerar en stor mängd mycket högklassigt virke, samtidigt som man gynnar den biologiska mångfalden och binder kol i skogen under längre tid än genomsnittlig svensk skogsförvaltning.

Generella synpunkter på promemorian

Förbundet välkomnar en behovsanpassning av den nationella fridlysningen och har vid flera tillfällen påpekat absurditeten i att nuvarande lagstiftning stipulerar att vanligt förekommande arter inte bara försvårar pågående markanvändning, utan även i många fall omöjliggör densamma. Det kan ibland vara svårt att dölja sin ironi i att EU-baserade artlistor är av så låg upplösning att det även behövs nationella fridlysningsbestämmelser som komplement till dessa för att bedriva ett rationellt artskydd. I en förnuftig demokratisk byråkrati borde all fridlysning endast utgå från nationell nivå och inte dikteras så fjärran från verkligheten att två parallella system behövs, obeaktat deras gemensamma överlappning.

Artskyddsförordningens nuvarande tillämpning skapar stora problem med rättssäkerheten för skogsbruket. Förbundet anser att det inte åligger skogsägaren att bevisa sin rätt att bruka marken när utomstående part påstår att skyddade arter uppehåller sig inom ett område. Denna bevisbörda måste därför förflyttas till den part som inkommer med påståendet. Om ett demokratiskt samhälle, oavsett ur nationellt eller federalt perspektiv, stipulerar bestämmelser som drabbar skogsägaren så skall denne erhålla tillräcklig kompensation för sin eftergift till, av samhället, uppkomna krav.

Specifika svar på promemorian

3.2: De nationella förbudsbestämmelserna för djur anpassas efter skyddsbehovet

På sidan 18 står följande:

”Med hänsyn till att motsvarande förbud i de EU-baserade fridlysningsbestämmelserna har kritiserats för att i fråga om vissa arter innebära onödigt långtgående begränsningar för verksamheter och åtgärder, är det viktigt att sådana förbud i de nationella fridlysningsbestämmelserna bara gäller arter med ett tydligt och dokumenterat skyddsbehov.”

Även om uppdraget inte inkluderar de arter och förbud som är upptagna i EU-baserad fridlysning, så vill Förbundet inflika att många konsekvenser av EU-baserad fridlysning följer av hur Sverige tolkar och implementerar dessa bestämmelser. Sverige är en del av EU och det tycks som om svenska politiker och myndigheter ofta lägger sig platta för de bestämmelser som uppstår i Bryssel, oavsett hur skadliga eller orimliga de är för Sveriges jord- och skogsbruk. Eftersom Sverige, liksom andra medlemsstater **är** EU så efterlyser vi mer engagemang och realistiskt agerande från politiker och myndigheter vid framtagande, implementeringar och tolkningar av EU:s förordningar, direktiv och strategier.

3.3: Alla slags djur som behöver ett nationellt skydd ska kunna fridlysas nationellt

Angående förslaget att de nationella förbudsbestämmelserna för djur anpassas efter skyddsbehov så är det av yttersta vikt att ett sådant förslag inte blir formulerat likt det felaktigt översatta dito för fågeldirektivet, vilket nyligen uppdagats av nuvarande Skogsutredning samt professor Mattias Derlén.

3.6.1: Inte mer långtgående förbud än nödvändigt

Det är fullt rimligt att erkänna ett behov av utökade möjligheter till undantag från förbuden i de nationella fridlysningsbestämmelserna. Förbundet ställer sig bakom att förbudens tillämpning bör begränsas genom såväl generella undantag som utökade dispensmöjligheter.

3.6.2: Undantag för verksamheter och åtgärder som inte syftar till att skada eller störa fridlysta arter

Förbundet stödjer förslaget att införa undantag för vissa arter med innebörd att förbuden i fridlysningsbestämmelserna inte ska gälla om syftet med pågående markanvändning *inte är att orsaka påverkan som omfattas av förbuden*. Jord- och skogsbruksåtgärder har nämligen inte till syfte att orsaka en sådan påverkan och bör därmed per automatik beviljas under nämnda omständigheter.

3.6.3: Undantag från förbuden i de nationella fridlysningsbestämmelserna när pågående markanvändning avsevärt försvåras

Förbundet stödjer förslaget att förbuden i de nationella fridlysningsbestämmelserna inte ska gälla i det enskilda fallet om pågående markanvändning avsevärt försvåras. Detta då, återigen, jord- och skogsbruksåtgärder uppenbart har annat syfte än det förbudet avser och bör därmed beviljas/ges dispens när pågående markanvändning försvåras.

Skogsägaren är som promemorian nämner skyldig att i förväg underrätta Skogsstyrelsen om olika typer av skogsbruksåtgärder enligt 14 § skogsvårdslagen. En sådan underrättelse anses enligt 6 § förordningen om anmälan för samråd även vara en anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Då Skogsstyrelsen har ansvar för tillsyn enligt miljöbalken i fråga om bland annat avverkningar som omfattas av underrättelseskyldigheten, så ser Förbundet ett behov av att man åtgärdar problematiken med Skogsstyrelsens så kallade "nollbeslut" för att komma till bukt med rättsosäkerheten för skogsägare – i synnerhet då det gäller artskyddsfrågor.

3.6.4: Möjlighet till dispens från förbuden i den nya nationella fridlysningsbestämmelsen för djur

Förbundet ser hellre att Skogsstyrelsen hanterar samtliga dispenser från förbud som berörs av skogsbruksåtgärder. Detta för rättssäkerhetens skull, då Skogsstyrelsen har kompetensen för att hantera denna typ av frågor, vilket vissa myndigheter saknar.

3.6.5: Ny möjlighet till dispens för verksamheter och åtgärder av ett allt överskuggande allmänintresse

Förbundet ställer sig bakom möjligheten att ge dispens från förbuden i de nationella fridlysningsbestämmelserna när det inte finns någon annan lämplig lösning, även om dispensen försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd. Det finns angelägenheter av större vikt för det allmänna såsom säkerhets- och försvarsfrågor. Sådana frågor skall alltid befinna sig högst upp i prioriteringsordningen.

4: Regelbunden översyn av nationellt fridlysta djur- och växtarter

I detta förslag bör även svampar inkluderas då de ej tillhör vare sig djur- eller växtriiket.

Förbundet stödjer förslaget att de arter som skall betraktas som nationellt fridlysta ses över med lämpliga tidsintervaller.

Förbundet ser även positivt på en anpassning av arternas skyddsbehov och att hänsyn tas även till andra angelägna intressen. Ett tydligt exempel på behov av en sådan ändring är gölgrodan, där myndigheter tidigare inte beviljat skogsbruksåtgärder i form av gallring kring de vatten där gölgrodan uppehåller sig med risk för att enskilda individer dör vid åtgärden. Resultatet blir i stället att vegetationen kring dessa vatten tätar, vilket sänker vattentemperaturen och i slutänden leder till att hela populationen gölgroda i området riskerar dö ut.

Däremot är vi skeptiska till förslaget att använda den så kallade Rödlistan som underlag för att fridlysa arter. Rödlistan i sig är skapad för användning inom flera funktioner och bör på sin höjd fungera som en grov bruttolista för arter som potentiellt kan fridlysas. Rödlistan är inte framtagen eller anpassad för att styra lagstiftning kring fridlysning och kan i värsta fall skapa stor rättsosäkerhet med ett otillfredsställande underlag för flera arter.

5.2: Kriterier för att bestämma omfattningen av skyddet för nationellt fridlysta arter

Förbundet stöttar förslaget att översynen av nationellt fridlysta arter utgår från ett vetenskapligt underlag och att de arter som är i störst behov av skydd är de som fridlyses. Vidare stöder Förbundet att angivna skäl för att denna bedömning dokumenteras och anger hotbild för arterna, fridlysningens effektivitet samt artens skyddsbehov. Transparens är av stor vikt för trovärdighet och förtroende.

5.3.1: Ett starkt skydd som även gäller när påverkan uppstår som en bieffekt av verksamheter och åtgärder

Även de arter som föreslås markeras med särskild skyddskategori SK1 och därmed inte omfattas av undantag och inte begränsar pågående markanvändning, exploateringar och andra verksamheter mer än nödvändigt bör också regelbundet omprövas med avseende på skyddsbehov. Dessa arter måste även de dokumenteras med avseende på bedömning av hotbild för arterna, fridlysningens effektivitet, samt artens skyddsbehov. Även här måste man ha en flexibel syn på vad *skydd* innebär (se exemplet gölgroda tidigare i texten) då vissa arter kräver ett visst brukande av marken för att inte påverkas negativt i ett längre tidsperspektiv.

5.3.2: Ett starkt skydd som undantagsvis kan medföra att pågående markanvändning avsevärt försvåras

Om man skall ha undantagsregler där pågående markanvändning avsevärt försvåras på grund av nationellt fridlysta arter som tillhör skyddskategori SK1 (samt är kategoriserade som akut hotad), så är det viktigt att dessa undantag inte leder till fyrkantiga tankesätt kring *skydd*. Vitryggig hackspett (bedöms som akut hotad i dagsläget) är i många fall beroende av skogsbruksåtgärder, exempelvis i form av så kallad "gransanering" inom sitt revir. Detta för att dels främja lövträdsförekomst, dels för att reducera träd där exempelvis predatorer som duvhök gärna uppehåller sig. Med andra ord kommer viss markanvändning (skogsbruk) inte bara vara möjligt, utan även essentiellt för att främja vissa akut hotade arter.

5.6: Samtliga nationellt fridlysta arter ska anges och skälen för fridlysningen framgå av en bilaga till artskyddsförordningen

Bra! Det skall vara tydligt på vilka grunder en fridlysning tillkommit.

6: Även de nya förbuden bör vara straffbelagda

Nuvarande formulering som inkluderar såväl uppsåt som oaktsamhet öppnar för rättslig påföljd om man exempelvis oaktsamt kliver på, eller kör över insekters ägg, larver eller bon. Denna formulering måste ses över då mängder av insekter, deras ägg, larver och bon kommer skadas vid allehanda aktiviteter i naturen och inte endast vid pågående markanvändning. Dessutom är det ett orimligt krav att ställa på en skogsägare -Skall denne verkligen tvingas in i en process där han/hon måste garantera att man inte kan komma att skada insekter, deras ägg, larver eller bon vid skogsbruksåtgärder? Vi ser en enorm byråkratisk storm torna upp sig om denna formulering kvarstår och utomstående part kan hävda att en skyddad insektsart uppehåller sig inom exempelvis en avverkningsanmäld skog. Det kommer bli exceptionellt svårt, för att inte säga omöjligt, för skogsägaren att bevisa att insekten inte finns inom området eller undvika att skada, för skogsägaren, okända ägg, larver och bon.

8: Konsekvensutredning

Förbundet ser positivt på bedömningen att förslagen i denna promemoria kommer innebära betydande lättnader för de verksamheter som inte är direkt riktade mot exemplar av nationellt fridlysta arter, men där påverkan på arterna uppstår som en bieffekt. Likaså är det positivt att de nationellt fridlysta arterna bedöms begränsa skogsbrukets verksamheter i betydligt mindre utsträckning än i dag.

Ersättningsfrågan hanteras dock väldigt kort och slentrianmässigt i promemorian. Förbundet ser en fara i att rättsinstanser fortsatt kan komma att bedöma artskyddsrelaterade intrång i brukanderätten som inte "avsevärda", "särskilt betungande" eller att de inte uppfyller krav om "speciella omständigheter" och därmed neka markägaren ersättning vid aktualisering av artskyddslagstiftning. Detta oavsett om den är baserad på nationellt fridlysta arter eller dito EU-baserade.

Andra orosmoln som måste skingras är hur myndigheterna kommer hantera avverkningsanmälningar i praktiken. Kommer det bli färre av de så kallade "nollbesluten"? Kommer det bli enklare att få ersättning om brukandet inskränks av artskydd?

Till syvende och sist handlar det om ägande- och brukanderätt. Om en markägare fräntas rådighet över sin egen mark så är det i princip alltid en förlust, antingen ekonomisk sådan eller av annan karaktär såsom affektionsvärde. Om ett demokratiskt samhälle, oavsett sett ur nationellt eller federalt perspektiv, stipulerar bestämmelser som drabbar markägaren så skall det vara säkert och obestridligt att denne erhåller

tillräcklig kompensation för sin eftergift till andra människor enligt deras definition av begreppet *värde*.

Uppmaning till Regeringen

En för ämnet central fråga gällande arters skyddsbehov är den nyligen omskrivna felöversättningen i Fågeldirektivet och Förbundet anmodar Regeringen att snarast agerar för att upphäva nuvarande lydelse som aktualiserar artskyddet när en skogsbruksåtgärd "inte saknar betydelse" och ersätta den med dess korrekta lydelse att artskyddet aktualiseras om åtgärden "har väsentlig betydelse".

En utredning bör sedan tillsättas för att reda ut hur denna fundamentala felaktighet har uppstått, inte minst för att försöka återskapa förtroendet för de instanser som hanterat implementeringen av direktivet.

Utöver detta måste tidigare domar baserade på detta fel upphävas och ersättning utgå till de som drabbats av domar med bas i en feltolkning av lagstiftningen.

De tusentals skogsägare som nekats avverkning på grund av en felaktig översättning bör få sin sak omprövad och som allra minst, erhålla en ursäkt för att de fallit offer för tjänstepersoners oförmåga att hantera sina uppgifter.

Nicklas Samils, Sveriges Allmänningsskogars Förbund

Enviken, 2025-10-24